

Toename van het aantal Cypergrassen op Tichelhoes 2015 - 2025

1. Inleiding
2. Gegevensbronnen
3. Disclaimer
4. Overzicht voorkomen soorten (kwalitatief)
 - 4.1. Samenvatting van waarnemingen
 - 4.2 Conclusies
5. Kwantitatieve toename van enkele soorten
 - 5.1 Groei van populaties van enkele soorten
 - 5.2 Conclusies

D.H. Vuijk
november 2025

1. Inleiding

In 2024 en 2025 werden een flink aantal nieuwe soorten gevonden op het Tichelhoesveld die tot de Cypergrasfamilie (Cyperaceae) behoren. Daaronder uiteraard ook zeggensoorten (*Carex* sp.). Vooral in 2025 werd een behoorlijk aantal "nieuwe" soorten in het gebied gevonden. Dit is de reden om de uitbreiding gedurende de laatste 10 jaar (inzichtelijk) vast te leggen.

2. Gegevensbronnen die gebruikt zijn.

Vanaf 2015 zijn jaarlijks vele inventarisaties in het Tichelhoesgebied gedaan door de plantenwerkgroep van de KNNV afdeling Assen.

- In 2015 zelf was dit beperkt tot een tweetal inventarisaties waarbij alleen het voorkomen van een soort genoteerd werd.
- In 2016 werden twee transecten uitgelegd waarbij respectievelijk 9 (1^e transect) en 6 (2^e transect) permanente kwadraten van 4m² zijn uitgelegd. Jaarlijks zijn de soorten m.b.v. de Braun-Blanquet methode vastgelegd vanaf 2016 tot en met 2019. Dit werd steeds aan het einde van het voorjaar, begin zomer uitgevoerd.
- Ook in 2016 zijn de soorten vastgelegd die langs/in de beek voorkwamen alsmede langs/in een aantal poelen in het gebied. Dit is gedaan ook in de periode 2016 tot en met 2019.
- Al in 2016 werd gerealiseerd dat een belangrijk deel van het gebied onvoldoende werd meegenomen. Dit betrof het oostelijke gebied waarin een rijke schakering van droog zand, kwelplekken en regenwater ondoorlaatbare plekken (keileem- en potklei banken dicht onder het maaiveld) voorkomt. Om die reden is vanaf 2017 met behulp van de Tansley methode een breed noord-zuid transect (ca. 30m.) in dit gebied geïnventariseerd. De inventarisaties vonden plaats van 2017 tot en met 2021.

Een tweede set aan waarnemingen die voor deze studie gebruikt is zijn de verspreidingskaartjes van individuele soorten. Vooral voor de meer recente ontwikkelingen blijken deze zeer nuttig.

- In 2016 werd de verspreiding van twee soorten vastgelegd (*Gentiana pneumonanthe* en *Pedicularis palustris*)
- Door de uitbreiding *Gentiana pneumonanthe* maar ook andere soorten waarvan het ons destijds nuttig leek om de verspreiding na 2016 te volgen, werd in de jaren erna het aantal gevolgde soorten sterk uitgebreid:
2016 - 2 soorten (hierboven vermeld)
2017 - 9 soorten
2018 - 21 soorten
2019 - 28 soorten
2020 - 5 soorten (Corona)
2021 - 26 soorten
2022 - geen waarnemingen
2023 - 16 soorten
2024 - 21 soorten
2025 - 26 soorten: Alle *Dactylorhiza*'s zijn hier als 1 soort meegenomen. Afhankelijk van hoe men ze definieert komen er nog zo'n 2 tot 5 soorten/hybriden bij.

Belangrijk om te weten is dat elk jaar de samenstelling van de vastgelegde soorten wisselde. Bij het weergeven van de resultaten is hier mee rekening gehouden (bv van een soort die in 2023 en 2025 gekarteerd is - maar niet in 2024 -, en waarvan vastgesteld is dat de populaties qua omvang en verspreiding ongeveer gelijk gebleven is; daarvan nemen we aan dat zij in 2024 ook min of meer dezelfde omvang en verspreiding had).

3. Disclaimer

Een paar opmerkingen moeten geplaatst worden.

- Het gegeven dat een soort in een bepaald jaar niet is waargenomen betekent niet dat ze er toen niet was. Echter, soms kan met redelijke zekerheid aangenomen worden dat dit wel zo was - of juist niet. Bijvoorbeeld de soort *Carex elata*, voor het eerst gevonden in 2025, daarvan kan men stellig beweren dat zij er niet was in 2016. Anders wordt het met bijvoorbeeld de *Isolepis* soorten. *Isolepis cretacea* is al in 2016 voor het eerst aangetroffen in een PQ en de jaren erop volgend nog een aantal keren. Na 2021 is er geen waarneming van deze soort vastgelegd. Omdat het een kleine pionierssoort betreft kan het makkelijk over het hoofd gezien worden en tevens is de aandacht voor deze soort recentelijk minder geworden. Dit betekent dat het waarschijnlijk is dat zij ook na 2021 op Tichelhoes voorkwam. *Isolepis fluitans* is voor het eerst in 2025 aangetroffen. Ook hiervoor geldt dat het een onopvallende soort is die makkelijk over het hoofd gezien kan worden en dus mogelijk al langer op Tichelhoes aanwezig is. *I. fluitans* is wel een veel zeldzamere soort dan *I. cretacea*, die, indien we het eerder hadden gezien, zeker onze aandacht getrokken zou hebben. Bovendien staat het op een locatie dat intensief bekeken is bij de vroegere inventarisaties van poelen (met oeverzones) en ook tijdens meer recente orchideeëninventarisaties. Dus is de conclusie dat het een recente verschijning wel terecht is, ook al zou die er misschien al eerder dan 2025 zijn voorgekomen.
- De verspreiding van *Carex ovalis* en *Carex demissa* is nooit kwantitatief voor het hele gebied vastgelegd. Dit is omdat deze soorten zeer algemeen voorkomen.
- Er is natuurlijk ook sprake van een leercurve. De scherpste in het herkennen van verschillende soorten was in 2016 nu eenmaal minder dan in 2025....

4. Overzicht voorkomen soorten (kwalitatief)

4.1 Samenvatting van waarnemingen: Hieronder is in een tabel samengevat welke soorten vermeld zijn in de waarnemingen die tijdens inventarisaties en soortkarteringen van 2015 gedaan zijn.

Carex soorten	2015	2016	2017	2018	2019	2020	2021	2022	2023	2024	2025
demissa	“+”	“+”	“+”	“+”	“+”	“+”	“+”	“+”	“+”	“+”	“+”
ovalis	“+”	“+”	“+”	“+”	“+”	“+”	“+”	“+”	“+”	“+”	“+”
panicea		“+”	“+”	“+”	“+”	“+”	“+”	“+”	“+”	“+”	“+”
pilulifera			“+”	“+”	“+”	“+”	“+”	“+”	“+”	“+”	“+”
rostrata				“+”	“+”	“+”	“+”	“+”	“+”	“+”	“+”
echinata					“+”	“+”	“+”	“+”	“+”	“+”	“+”
nigra							“+”	“+”	“+”	“+”	“+”
x fulva							“+”	“+”	“+”	“+”	“+”
psueudocyperus									“+”	“+”	“+”
acuta											“+”
elata											“+”
canescens											“+”
Overige Cypergrassen											
Isolepis setacea	“+”	“+”	“+”	“+”	“+”	“+”	“+”	“+/?”	“+/?”	?	?
Eleocharis multicaulis		“?”	“+”	“+”	“+”	“+”	“+”	“+”	“+”	“+”	“+”
Eleocharis palustris					“+”	“+”	“+”	“+”	“+”	“+”	“+”
Scirpus silvaticus									“+”	“+”	“+”
Eriophorum angustifolium										“+”	“+”
Isolepis fluitans										?	“+”
Rhynchospora fusca										?	“+”

Toelichting: “+” soort genoteerd in een waarneming ; “+” soort niet genoteerd maar komt zeker voor ;

“+/?” soort niet genoteerd maar komt waarschijnlijk voor ; ? soort mogelijk aanwezig

(
Nederlandse namen:

Carex demissa = Geelgroene zegge, Carex ovalis = Hazenzegge, Carex panicea = Blauwe zegge, Carex pilulifera = Pilzegge,
Carex rostrata = Snavelzegge, Carex echinata = Sterzegge, Carex nigra = Zwarte zegge, Carex x fulva = hybride Geelgroene en Blonde zegge,
Carex pseudocyperus = Hoge cyperzegge, Carex acuta = Scherpe zegge, Carex elata = Stijve zegge, Carex canescens = Zompzegge,
Isolepis setacea = Borstelbies, Eleocharis multicaulis = Veelstengelige waterbies, Eleocharis palustris = Gewone waterbies,
Scirpus silvaticus = Bosbies, Eriophorum angustifolium = Veenpluis, Isolepis fluitans = Vlottende bies, Rhynchospora fusca = Bruine snavelbies.

)

4.2. Conclusies: het aantal soorten behorende tot de Cypergrassenfamilie is in de 10 jaar dat onderzoek is gedaan naar de vegetatieontwikkeling van het veld Tichelhoes sterk toegenomen. Wel kan getwijfeld worden of in het verleden soorten mogelijk gemist zijn in de waarnemingen. Ondanks deze relativering lijkt het toch gerechtvaardigd deze conclusie te trekken. Dit wordt onder meer ondersteund door recente vondsten als C. acuta, C. elata, C. canescens en I. fluitans. Hiervan kan met zekerheid gesteld worden dat zij werkelijk recente vestigingen zijn.

5. Kwantitatieve toename van enkele soorten

Om een meer kwantitatief inzicht te krijgen in de ontwikkeling van de cypergrassoorten is de populatiegroei van enkele soorten geanalyseerd.

5.1. Groei van populaties van enkele soorten

Carex panicea

2018 circa 100 rozetjes

2019 circa 1000 rozetjes (opmerking waarschijnlijk aantal eerder onderschat).

2025 circa 73m² ~ >7500 rozetjes

Carex echinata

2019 1 plantje aangetroffen op 1 locatie

2021 circa 10 plantjes aangetroffen op 3 locaties

2023 circa 50 plantjes aangetroffen op 4 locaties

2024 circa 65 plantjes aangetroffen op 4 locaties

Carex pilulifera

2021 circa 20 plantjes

2024 + 2025* circa 300 plantjes

* In 2024 is de soort alleen genoteerd in het oostelijke gebied, in 2025 alleen in het westelijke gebied. De waarnemingen zijn hier opgeteld.

Carex nigra

2021 circa 150 plantjes (alleen oostelijk gebied)

2024 circa 150 plantjes (voornamelijk oostelijk gebied + nieuw: 1 locatie westelijk gebied)

2025 Uit de data is lastig de aantallen vast te stellen, *wel vele nieuwe vondsten/locaties over het hele terrein.*

Het is lastig een vergelijking te maken omdat in 2021 en 2024 aantallen zijn vastgelegd maar in 2025 bedekkingen in m² zijn genoteerd.

Carex rostrata

2019 slechts enkele vegetatieve spruiten (locatie moeras bij inlaat landbouwsloot)

2020 circa 5 m² (4+1) in twee groepen op 1 locatie (zelfde als 2019)

2021 als 2020 + een tiental halmen op nieuwe locatie in het westelijk gebied

2023 alleen westelijke locatie vastgelegd: nu 5m².

2025 1: moerasgebied bij inlaat landbouwsloot: 3 m²

2: westelijke locatie 10m²

3: vijf nieuwe locaties in het noorden:

totaal 100m², maar veelal sterk vermengd met andere soorten als mannagras.

De gegevens hierboven zijn geëxtraheerd uit de gegevens van de soortenkaartjes. Ter illustratie worden hieronder de kaartjes met betrekking tot *Carex rostrata* van 2019 en 2025 getoond: (zie kaartjes hieronder)

5.2 Conclusies:

Een aantal soorten hebben zich *sterk uitgebreid* sinds 2015. Dit zijn met name *C. panicea*, *C. echinata*, *C. pilulifera*. Ook Cypergrassen die sterk gebonden zijn aan natte oeverachtige omstandigheden hebben zich uitgebreid, als *C. rostrata* en *Eleocharis palustris*. Andere soorten zijn thans in lage aantallen te vinden als *C. pseudocyperus* en *Scirpus sylvaticus* en anderen. Hoewel nooit kwantitatief vastgelegd lijkt het er wel op dat de aantallen *C. demissa* *achteruit gaan* in aantallen. We zien thans ook veel kleine *C. demissa* plantjes die wel op *C. oederi* lijken, maar bij serieuze determinisaties van deze dwergvormen bleek het steeds om *C. demissa* te gaan. Voorkomen *C. oederi* is nooit vastgesteld. Ook *Eleocharis multicaulis* lijkt in aantallen wat af te nemen.

Ten slotte: we blijven de populaties van interessante soorten komende jaren volgen. Voor wat betreft de Cypergrassen met o.m. de zeggen hopen we in de toekomst nog een aantal nieuwe vestigingen te kunnen noteren waarbij o.a. *Carex hostiana* een welkome soort aanvulling zou zijn.

Dick Vuijk
November 2025